

Ring 112

En essä om auktoritet och frihet som förutsättningar för utbildning och bildning i gymnasieskolan

Lotta Liliedahl

Handledare: Jonna Lappalainen
Södertörns högskola
Institutionen för kultur och lärande
Magisteruppsats 22,5 hp
Praktisk kunskap
Vårterminen 2017

SAMMANFATTNING

Ring 112

En essä om auktoritet och frihet som förutsättningar för utbildning och bildning i gymnasieskolan

Uppsatsen utgår från ett exempel där den dagliga samvaron präglas av kaos och trakasserier och där jag som lärare använder mig av auktoritära metoder för att ge elever en möjlighet att klara studierna på gymnasiet. I essäform beskriver jag mina tankar och utmaningar för att skapa ett bättre arbetsklimat i skolklassen.

Diskussionen handlar om auktoritet och frihet, om utbildning och bildning och i vilken utsträckning det är rimligt att ta till auktoritära metoder för att ungdomar ska kunna nå sin potentiella frihet.

Samhället lägger stort ansvar på enskilda lärare när det gäller att få arbetet att fungera i klassrummet. Min slutsats är att auktoritära metoder inte har en plats i dagens skola men att lärare måste få resurser för att kunna möta alla elever och att frågan om hur vi ska förstå begreppet auktoritet som medel för att elever ska kunna nå sin potentiella frihet bör diskuteras och behandlas inte bara inom skolan utan även i samhället i ett vidare sammanhang.

Nyckelord: Auktoritet, auktoritär, frihet, bildning, gymnasielärare, praktisk kunskap.

ABSTRACT

Call emergency

An essay about authority, freedom and conditions for education and formation in a high school class

As a high school teacher I took to authoritarian methods in order to give students education and ultimately formation. It was an original force that made me react to chaos and harassment in classroom. In the essay, I examine my own reactions and frustrations in my efforts to create enduring and friendlier environment in class. The discussion is about authority and freedom and to what extent it is reasonable to use authoritarian methods to facilitate for students to reach potential freedom.

The conclusion is that methods that can be described as authoritarian are not consistent with modern education, but teachers have to get means and resources to meet all pupils. Another conclusion is that we have to change perspective from the individual teacher to an overall discussion on authority and freedom in high school education.

Key words: Authority, authoritarian, freedom, formation, high school teacher, practical knowledge.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SKOLAN DÄR ALLA TRIVS.....	1
En lugn skola i förorten.....	1
SYFTE, FRÅGESTÄLLNINGAR OCH METOD	3
MITT UPPROR.....	4
Ring 112.....	6
Positivt ledarskap.....	8
Avstängningen.....	9
AUKTORITET.....	9
Auktoritet och auktoritär.....	11
Hårdare tag.....	12
George.....	13
Kris i uppfostran.....	14
FRIHET.....	16
Serge och Jonathan	16
Lärarens ansvar.....	17
Individens medborgerliga frihet.....	19
DEN GODE LÄRAREN.....	20
UTBILDNING OCH BILDNING.....	23
Att byta skola.....	25
Bildning.....	25
Förutsättningar för utbildning och bildning.....	27
Och den ljusnande framtid är vår?.....	28
LITTERATURFÖRTECKNING.....	31

SKOLAN DÄR ALLA TRIVS

Det var i början av höstterminen och jag hade samma dag på morgonen kommit hem från en fjällvandring med en grupp elever, vi hade vandrat över öppna vidder i solsken och regn i över en vecka. Utvilad och upprymd av alla intryck från vandringen kom jag till skolan den här dagen i början av september för att möta upp en ny etta i företagsekonomi på gymnasiet ekonomiprogram. Att träffa nya elever och starta upp en ny kurs är spännande för det ligger en förväntan i luften. Vem är vår nya lärare, vilka är mina nya klasskamrater? I början av terminen i årskurs ett på gymnasiet är eleverna blyga inför varandra, allt är nytt. Men så var det inte den här gången, jag mötte en grupp med 32 elever som inte bara var oroliga, där var något annat också. Det var en otrygg, överspänd stämning i gruppen.

Klassrummet som vi hade vår första lektion i kändes som en väntsal på en tågstation, elever kom och gick som de ville. De reste sig och gick. Även inne i klassrummet gjorde eleverna som de ville, de var råa mot varandra i tonen och lektionen hackades sönder av störningsmoment. Kontrasten mellan eleverna på fjällvandringen och den här gruppen kunde inte vara större. Redan från början fick jag agera ordningspolis, första dagen fick jag ta en elev åt sidan och säga:

- Du kan inte säga hora, det är helt oacceptabelt, förstår du? Det är kränkande.

Det visade sig att en tillsägelse inte var något som eleven accepterade utan då kom hela argumentationsapparaten igång. "Det var inte jag", "det var han eller hon", "Jag skulle bara", och så vidare. Jag hade aldrig mött en klass som var så oförberedd på att ta det ansvar som krävs för att studera på gymnasiet. Många hade utvecklat en strategi där det gällde att säga emot och argumentera medan andra valde att hålla sig undan, de gjorde sig osynliga. Jag funderade över hur jag skulle få undervisningen att fungera och kände mig både rådvill och tyngd.

En lugn skola i förorten

Skolan ligger i en villaförort utanför en medelstor stad, den har gott rykte och är känd för sitt öppna tillåtande och lugna klimat. Många lärare har arbetat länge vilket ger skolan en kontinuitet och stabilitet. Däremot har vi bytt rektorer och biträdande rektorer i flera omgångar och den här terminen har vi en ny rektor. Efter den första lektionen skyndade jag mig in till lärarnas arbetsrum för att höra efter vad är det här var för grupp? Min kollega hade ett lätt plågat uttryck i ansiktet när jag satte mig för att pusta ut vid hans skrivbord. Jag läste av i honom det jag själv kände, vi hade inte riktigt ord att tala om klassen. Det var inte bara oron, stöket och ljudnivån som var problemet utan det överspända och råa klimatet. Det kändes otryggt att vistas i klassrummet. Jag minns att han suckade tungt. I vilket sammanhang skulle vi diskutera det här svåra problemet?

Under en av de första lektionerna i företagsekonomi tittar vi på en film. En ung man har tagit ett sms-lån och han kan inte betala tillbaka. Nu ska de i grupper ta reda på mer om vilka olika slags lån man kan ta och vad det kostar. De har datorer och tydliga instruktioner. När de ska göra uppgiften sitter eleverna med fötterna på bordet, några skriker rakt ut. En elev sitter och sväljer luft och rapar högt under lektionspasset som en slags protest. Elever kommer

och går som de vill. En elev sitter bakvänd i klassrummet och äter frukost, golvet är fullt av matrester. När jag går fram till eleven och frågar vad det är som pågår och frågar varför han äter härinne, svarar han. "Jag har inte ätit frukost och du vill väl inte att jag ska vara hungrig?". Då undrar jag tyst för mig själv hur det här kan vara möjligt? Eleven sade det på ett så självklart sätt. Jag är hungrig och måste äta nu. För eleven var det naturligt att få äta frukost och grisa ned i klassrummet. Jag känner en maktlöshet skölja över mig för hur ska eleverna kunna tillgodogöra sig kunskaper under de här omständigheterna? Det förefaller som att de är gränslösa. Kan det vara så att ingen vuxen med kärlek och fasthet visat dem var gränserna går när många ska vistas tillsammans i ett rum? Eller är det så att vi vuxna inte heller vet var den gränsen går? Jag är inte helt säker själv? Är det bättre att George äter sin frukost i klassrummet än att han inte får någon frukost alls?

Ganska snart ställer jag mig själv inför ett svårt val. Antingen gör jag så gott jag förmår under omständigheterna eller så styr jag upp undervisningen och klassen men då krävs att jag intervenerar och bryter det osunda klimatet och agerar resolut och auktoritärt. En anledning till att jag tvekar har att göra med att jag vet att jag själv kommer att bli ifrågasatt om jag agerar auktoritärt. Om jag tar tag i klassen kommer jag få ta i svåra konflikter med elever, och kanske även med skolledning och föräldrar. Om jag inte intervenerar kommer jag få svårt att se mig själv i spegeln. Hur jag än gör kommer jag få problem.

En bakomliggande förklaring till den neurotiska stämningen är att tre elever, Serge, George och Jonathan försöker ta olika ledar- och maktpositioner. Det pågår en slags kamp som handlar om att få med sig så många som möjligt, både killar och tjejer i det ena eller andra lägret. Som jag läser av situationen är det många som är osäkra på hur de ska förhålla sig till processen att ingå eller inte ingå. Om jag som elev avstår att gå med på de villkor och den attityd som de coola killarna sätter, vad händer med mig då? Blir jag i utfrys, hånad, trakasserad? Det kändes som det gick att skära i luften med kniv. En liten grupp elever ställde sig utanför maktspellet, de var svennar och hånades för att de var töntar som inte hängde med.

Vilka var gängledarna? Serge upplever jag som äldre än sina kamrater, jag uppfattar honom som vuxen. Han är en fysiskt stor person, intelligent, snygg och rå. Han är en ledargestalt, han har integritet och uppträder föraktfullt mot flickor och kvinnor. Jonathan är snabb men opålitlig, det är svårt att förutse hans agerande, han har en intensitet på gränsen till farlig. Om jag vänder ryggen till kan han hoppa ut genom fönstret och springa runt ute på gårdsplan och vinka till oss inne i klassrummet. George är rastlös, det är som han är jagad och måste komma undan en fara, han kan inte slappna av, jag har aldrig sett honom le. Min bestämda känsla är att om inte de här killarnas framfart begränsas kommer det gå illa inte bara för dem utan även för deras klasskamrater. Dessutom kände jag en växande ilska inombords att de fick hållas. De terroriserade sin omgivning.

Det var dessa tre killar med sina nyvärvade medhjälpare som satte det råa klimatet. Det kändes fysiskt i rummet och det spred sig som ett gift. Ungdomarna och deras kamrater har skolplikt och det är ingen bra miljö för en ung människa att vara i. I vanliga fall när elever mår psykiskt dåligt så kommer de inte till skolan, dessa tre killar kom alltid till varje lektion, däremot ökade frånvaron från andra elever. I vanliga fall när det är stökigt i klassrummet brukar jag dela in dem i två delar, en del av klassen får en uppgift att jobba med utanför klassrummet. Det kunde jag inte göra för de saboterar ute i skolan. En flicka kom fram till

mig efter en lektion. Hon sade:

- Du säger att du är trött efter en lektion men tänk på oss som måste vara här varje dag, hela dagarna.

Det var kaos helt enkelt. Jag kände mig tvungen att göra något. För första gången någonsin inför jag regler utan att ha genomfört en demokratisk process. Reglerna låter så här:

- Kom i tid, efter tio minuter låses dörren. Insläpp efter genomgång
- Ta med material, böcker, penna, papper
- Räck upp handen
- Fråga innan du lämnar rummet
- Stör inte andra
- Respektera dina kamrater

Det intressanta med reglerna var inte att jag införde dem. Det intressanta är att jag följer dem och jag agerar auktoritärt. Det visade sig att efter att ha känt efter och funderat igenom situationen var det aldrig ett alternativ att inte agera, det var bara att kavla upp ärmarna. Hur kan jag se på? Det var en urkraft som fick mig att reagera så resolut.

SYFTE, FRÅGESTÄLLNINGAR OCH METOD

Min berättelse handlar om hur jag som lärare sätter jag ned foten och försöker sätta stopp för elever som tagit makten i en skolklass och hur jag bemöter det motstånd jag då stöter på. Bakgrunden till mitt agerande är en övertygelse om att utbildning och bildning ytterst handlar om att frigöra människor. Det handlar om att ge unga redskap att hitta och utveckla sina förmågor till gagn för sig själva och andra. Dessutom menar jag att utbildning bör ske under godtagbara former för alla elever.

Syftet är att fördjupa förståelsen för grundläggande frågor om auktoritet och frihet och hur de förstås i skolan idag. Jag uppfattar begreppen som de används som vaga, de är inte tydliga för mig som ställs inför ordningsproblem.

Jag försöker svara på frågor om auktoritet och frihet utifrån lärarens perspektiv. Vad är auktoritet och i vilken utsträckning är det rimligt att använda sig av auktoritet för att elever ska kunna nå frihet? Vad innebär det att vara auktoritär, hur påverkas undervisningen och bildningssyftet när läraren tar på sig en auktoritär roll och i vilken mening påverkas elevernas frihet? Jag frågar mig också vilken frihet ungdomar vill ha och vilken frihet skolläring vill ge till ungdomar som vill byta skola.

I essän har jag medvetet valt att inte gå in i diskursen utifrån ett pedagogiskt perspektiv. För att få klarhet har jag valt att återvända till fundamentet, till grunderna och därmed till filosofin. Skolans problem definieras ofta som pedagogiska men utifrån mitt perspektiv som pedagog handlar inte problemen i min klass eller i skolan primärt om pedagogik. Med det sagt vill jag likväl poängtera att den pedagogik som skolans verksamhet bygger på, som tar barnets position som utgångspunkt för progression och utveckling, är för

mig en grundmurad pedagogisk hållning. Utifrån min erfarenhet av arbetet med den stökiga klassen känns det dock inte meningsfullt att ytterligare fördjupa mig i Piagets teorier om barnets utvecklingsstadier, i Vygotskijs teorier om proximala utvecklingszoner, i Hatties förklaringsmodeller om synligt lärande eller i andra moderna pedagogiska teorier. I essän har jag valt att rikta sökarljuset i annan riktning.

I boken *Mellan det förflutna och framtiden* skriver Hannah Arendt om auktoritet och frihet och det finns en igenkänning i det som Arendt diskuterar i sina texter med det som jag har upplevt i min klass. I ett kapitel med rubriken "Kris i uppfostran", skriver hon: "En kris driver oss tillbaka till frågorna och avkräver oss svar, antingen nya eller gamla svar, men i båda fallen måste vi använda vårt omdöme."¹ Jag har försökt följa Arendts råd och har utifrån min erfarenhet återvänt till grundfrågorna om auktoritet och frihet. De filosofer jag använt mig av för att nå en djupare förståelse är förutom Hannah Arendt, John Stuart Mill och Aristoteles.

Vid Centrum för praktisk kunskap vid Södertörns högskola används den vetenskapliga essän som metod, det innebär att utifrån en personligt erövrad erfarenhet skriva en essä och spegla den mot vetenskapliga texter. Jag har utifrån min erfarenhet av en kaosartad skolsituation skrivit en text som jag vävt samman med filosofiska texter om auktoritet, frihet och praktisk kunskap. Essäskrivande är en metod för utforskande och reflektion. Det är ett långsamt skrivande som är till för att skapa en djupare förståelse och mening. I essän har jag återknutit kontakten med ett händelseförlopp som jag har burit med mig men som jag inte helt kunnat bearbeta färdigt. I skrivandet har jag fått möjlighet att strukturera och bearbeta.

I Maria Hammaréns häfte med namnet *Skriva* står att: "I den forskning om yrkeskunnande som vuxit fram i Sverige utpekas den erfarenhetsgrundade kunskapen som resultatet av erfarenhet och reflektion. Det är alltså inte tillräckligt att ha arbetat inom ett yrke i tjugo år."² Det är i reflektionen som yrkeskunnandet växer. I inledningen till antologin *Vad är praktisk kunskap* skriver Fredrik Svenaeus att själva ämnet praktisk kunskap har fler och andra dimensioner än traditionell vetenskaplig metod och för många företrädare för den praktiska vetenskapen handlar det om att "försvara vishetens, inkännandets, uppmärksamhetens eller hantverkets betydelse i yrkeslivet mot dem som hävdar att all kunskap måste leva upp till hypotestestningens eller evidensbaserings krav."³

Att skriva essän har inneburit att jag utforskat min erfarenhet, det har varit en meningsskapande process och idag har jag en djupare förståelse för händelserna. Det har varit möjligt inte bara genom skrivandet utan genom mötet med teorin. Det känns som jag har klättrat upp på en punkt högre upp i terrängen, och utifrån den positionen har jag fått en bättre utsikt över omständigheter och personer. Namnen på samtliga personer i berättelsen är fingerade.

¹ Hannah Arendt, *Mellan det förflutna och framtiden*, Göteborg: Daidalos, 2004, s. 188.

² Maria Hammarén, *Skriva - en metod för reflektion*, Stockholm: Santérus förlag, 2005, s 17.

³ Fredrik Svenaeus, "Vad är praktisk kunskap", ur *Vad är praktisk kunskap?*, red. Jonna Bornemark och Fredrik Svenaeus, Huddinge: Södertörns Studies in Practical Knowledge, 2009. s 14.

MITT UPPROR

Varför inför jag regler, jag som inte ens tycker om regler? Någonstans var jag tvungen att börja. Det gällde att försöka bryta ett osunt och hårt mönster. Det var svårt att arbeta och koncentrera sig i klassrummet. I normala fall försöker jag komma överens med elever hur vi ska ha det tillsammans, det hade inte fungerat här, det finns inget fungerande samtals- och arbetsklimat. Jag inför regler för jag ville göra det meningsfullt för elever att komma till skolan och klara gymnasiet. Jag försöker ta makten från killarna helt enkelt. Jag är varken polis, socialarbetare eller psykolog men som lärare är min inställning att något måste göras snarast. Reglerna hjälper mig att sätta en ram för vad som är tillåtet under lektionerna. De fyra första punkterna på listan är inte förhandlingsbara men de två sista som lyder: stör inte andra samt, respektera dina kamrater är fortfarande öppna för diskussion. Reglerna kan vara svåra att tolka för vad innebär det att inte störa andra och vad innebär det att respektera sina kamrater? Varför är det till exempel inte respektfullt att säga hora? Inför varje ny lektion har vi en genomgång av reglerna, en repetition och en diskussion.

Klimatet i klassen är så rått att om en elev vågar framföra en synpunkt så går andra elever till motangrepp eller till rena personangrepp, de har en oresonlig och fördömande ton mot varandra och de har inte tålamod att lyssna. Elever vågar därför inte uttala sig i klassrummet. Med uthållighet arbetar jag med att försöka få igång ett fungerande samtalsklimat där elever inte får muntligt attackera eller skrika åt den som har ordet. Jag brukar börja lektionerna med att ta upp goda exempel från förra lektionen. Vad var det som fungerade bra förra gången vi träffades tycker ni? Jag tar även upp mindre goda exempel. Att få igång ett samtal där vi i klassen kunde tala med varandra utan direkta personliga påhopp tog över en termin och då handlade det ändå bara om helt vardagliga frågor. Jag håller hårt på reglerna och håller ut, det tar på krafterna och leder till ständiga konfrontationer. Jag tolererar inga kränkningar gentemot kamrater i klassrummet, när det sker intervenerar jag direkt.

Ett av många problem är att elever går och kommer som de vill. När de går in och ut i klassrummet slänger de i dörren hårt som en slags protest. Det skakar i rummet. Efter att ha påtalat problemet om och om igen att det inte är respektfullt och att vi alla störs när de slänger i dörren tar jag en diskussion med var och en av eleverna som slänger i dörren.

- Här sitter 30 elever och arbetar och du slänger igen dörren så det skallrar i hela rummet, alla här blir avbrutna. Varför gör du det?
- Vadå, jag måste ju pissa.
- Ja, det är klart att du får kissa men du har ju redan kissat tre gånger och du har redan slängt igen dörren sex gånger.
- Vadå sex gånger?
- Hur många gånger tycker du att du slängt i dörren så att vi har blivit avbrutna?
- Vadå jag måste ju pissa.

Till slut stänger eleven dörren långsamt, demonstrativt och tyst. Diskussionen sker inte med någon av de tre ledarna utan med en kille som inte vill vara inne i klassrummet. Han vill inte arbeta med en uppgift och då går han bara ut. Han tillhör gruppen som inte vet om han ska

underordna sig läraren eller underordna sig mentaliteten som de hårda killarna sätter och köra en uppkäftig stil. I diskussionen med eleven är jag vaksam på varje ord för den här gången yssnar klassen på helspänn. Diskussionen från min sida handlar om vad det vill säga att visa hänsyn. Från elevens sida handlar diskussionen om att välja sida. Elever får gå ut, men de måste säga till innan. Det är ogörligt att hålla lektioner om hälften av eleverna inte är närvarande. Som lärare vet man vet inte var de gör och när de kommer tillbaka. Under veckorna som går tar jag dörrdiskussionen med alla elever som slänger i dörren. Jag tar diskussionen med elev, efter elev. Till slut skriker en elev:

- Ok jag ska aldrig slänga igen dörren igen, jag lovar.

I samma andetag vänder sig eleven om och slänger igen dörren allt vad hon orkar. Jag går efter henne i korridoren. Ett meningsutbyte uppstår. Eleven skriker därute. Andra lärare kommer ut från sina lektionssalar och undrar vad som pågår. Under tiden har George tagit på sig en stor fårskinnsjacka med en huva uppfälld över huvudet. Han går nu runt i vårt klassrum och i andra närliggande klassrum som en sömngångare med händerna rakt utsträckta framför sig. Han vandrar långsamt utan att säga ett ord, han väcker stor uppståndelse. Till slut kommer han tillbaka in i vårt klassrum. Vissa elever skrattar, andra ler generat. Det här var hans sätt att markera att han tycker att lärarens nya regler är idioti. När han är tillbaka fortsätter jag lektionen som ingenting särskilt inträffat. Efter den här incidenten blir jag ett par veckor senare stående stilla förvånad inne i klassrummet. Inte en enda elev har slängt igen dörren under en hel lektion. Jag fortsätter på den inslagna vägen med att försöka få elever att visa hänsyn. I några elevers ansikten ser jag ren förvåning. Vid något tillfälle skrattar en elev hysteriskt i flera minuter som om det var helt idiotiskt och lönlöst projekt att få ordning på klassen. Jag uppfattar det ändå som ett gott tecken.

Ring 112

Olösta frågor skaver. När jag vaknar på morgonen pockar de på uppmärksamhet, det är som hjärnan har inrättat ett särskilt fack för obesvarade frågor. Klassen var ett stort problem den här hösten och jag arbetade hårt med att få en fungerande arbetsmiljö i klassen. Samtidigt gick det långsamt upp för mig att jag aldrig skulle få stöd för mitt agerande. Ledningen var helt tyst, jag låg utanför normen och det var tungt att undervisa. Jag tog mig an nya konflikter och problem om och om igen och det gav långsamt resultat men det tog på krafterna. Lektionerna planerades i detalj. Det som gjorde mig frustrerad och nedtyngd var att skolan förnekade problemet, det var som att om vi inte nämnde det så skulle det försvinna av sig själv.

På våra veckovisa skolmöten med all skolpersonal försökte vi om och om igen få tid för att diskutera klassen men vi fick aldrig utrymme att ta upp frågan. De administrativa frågorna från skolledning och kommun var viktigare. Det var som att den här nya klassen förstörde den nya pedagogiska inriktning som skolan nu skulle arbeta med under den nya rektorn. Höstterminen ägnade vi i stället åt en utbildning i genrepagogik. Syftet med utbildningen enligt programförklaringen är att eleverna ska förstå och skriva alla skolans texter, det handlar om att utveckla språket helt enkelt. Vi fick också utbilda oss i lustfyllt lärande vilket handlar om metoder för att göra inläringen roligare och mer lustfyllt, men vi fick inte diskutera klassen. Många i personalgruppen kände sig förtvivlade. En lärare i

kollegiet undrade dock under ett möte vad vi skulle göra när det blev slagsmål.

- Ring 112, blev svaret.

Mina äldre elever som gick i årskurs tre var upprörda och ville diskutera de nya ettorna. De kände sig kränkta över kommentarer och glåpord. Det är en utmaning för varje enskild elev att hantera påhopp. Efter diskussionen med elever i årskurs tre kom de fram till att så här skulle de säga till de nya ettorna.

- Så där säger vi inte på vår skola.

Det låter inte mycket för världen, men när man säger det med eftertryck så fungerar det. Jag uppfattade det som ett konstruktivt sätt att hantera kränkningar. Att ha ett svar tillhands som är genomtänkt och genomarbetat när man blir utsatt för glåpord som till exempel hora var värdefullt för eleverna. De bad om tid för att ta en diskussion och de kom fram till en lösning. Jag var imponerad över deras sätt att hantera problemet.

Ibland känns det som att jag driver en uppfostringsanstalt. Det händer att jag blir så upprörd att jag skriker rakt ut och jag är förvånad själv. Vem är det som tar strid för den här klassen? Vid ett tillfälle när jag skriker i klassrummet har de stökiga killarna satt sig bakom flickor med stora bröst. De trycker till hårt med foten på ryggstödet på stolarna som flickorna sitter i så att bröstet dunsar ned mot bänken och killarna skrattar rått. När de inte slutar håna tjejerna blir jag rasande och ber dem lämna klassrummet, de vägrar. Jag ser att en flicka är gråtfärdig. Jag tar tag i Serge som är initiativtagare till övergreppet riktigt hårt i armen och leder ut honom. Där ute skriker han åt mig att han ska anmäla mig till rektor. Han vänder tvärt om och går mot expeditionen. Att behöva ta diskussionen även med skolledningen hade blivit för tungt i det läget. Jag känner ibland att orken rinner ur min kropp. Jag vet att när jag börjar bli ifrågasatt kommer jag bli tvungen att se mig om efter ett nytt arbete.

- Hur är det? Ska vi ta en paus, frågar jag flickan när jag är tillbaka inne i klassrummet. Hon kämpar mot gråten.

- Nej, nej, det var inget, det gör inget säger hon och skakar på huvudet och jag ser hur tårarna rinner.

Det känns nästan omöjligt att fortsätta, men jag måste för om jag ger upp nu kommer de tre killarna provocera fram nya situationer tills de får gå hem. Mitt projekt handlar om att visa eleverna att det är meningsfullt att vara i skolan och när vi är här måste vi respektera varandra. Jag har fortfarande 25 elever kvar i klassrummet. Men någonstans här börjar jag för första gången också tveka om jag verkligen tagit rätt beslut och det handlar inte om klassen eller eleverna, utan om skolans tystnad.

Det är ett högriskprojekt att skrika och jag bör aldrig ta i eleverna men det var ändå inte helt oöverlagt för kränkningen i sig var total och jag vill visa att det är ett helt oacceptabelt beteende. Här använder jag mig auktoritära metoder och det auktoritära kapital jag ändå har för att markera att det är en vedervärdig handling. Det räcker inte att säga till eftersom killarna är undantagsvis mottagliga för argument men de är mottagliga för en makt

starkare än de själva. Det är riskabelt att släppa fram känslorna för när jag väl gör det har jag har inte samma kontroll över hur jag agerar.

Varför blir jag så provocerad av att Serge och de andra grabbarna kränker Gaby och de andra flickorna och gör det till ett skådespel? Jag blir ursinnig. Just denna flicka kränks varje dag och mobbas öppet. Hon kämpar för sin överlevnad. Gaby vill inte intresserad av att täffa anti- mobbingteamet eller elevhälsoteamet. Gaby vill bara passa in och hon släpps inte in i gänget som styrs av de hårda killarna. Hon har inte det sociala kapital som krävs för att komma in i andra grupper. Jag ser hur en ung kvinnas självförtroende långsamt raderas? Hela idén med skolverksamhet går om intet om vi inte inom skolans väggar kan hålla en socialt acceptabel miniminivå.

Positivt ledarskap

Det var ändå med tillförsikt jag såg fram emot klasskonferensen på höstterminen. En klasskonferens är ett möte där pedagoger och annan skolpersonal träffas för att samtala om klasserna. Denna möjlighet har vi endast en gång per termin. För första gången någonsin är nu alla lärare som undervisar klassen närvarande, frågan är brännande.

Nu skulle vi till slut få diskutera problemen i klassen och komma fram till ett rimligt förhållningssätt. Hur ska vi samarbeta? Ordförande för mötet är den nyutsedda försteläraren tillika mentorn för klassen. Hon är positiv och sprudlar av energi. När vi träffas den här dagen är budskapet till oss alla att vi måste se det positiva i gruppen. Vi ska möta alla elever i klassen med en positiv förväntan. Det finns mycket positiv energi hos eleverna som vi kan utveckla och spinna vidare på. Alla håller med om att vi ska ta vara på det som är positivt, det är självklart, men vi tillåts aldrig en konstruktiv diskussion för budskapet är tydligt, vi ska inte gräva ned oss i problem. Det blir uppenbart att skolledningen redan bestämt hur problemet ska hanteras tillsammans med försteläraren. Jag känner en överklighetskänsla för varför får vi inte tala om det? Efter flera månaders tystnad från skolledningen lagom till jul fick vi till slut i alla fall en extraresurs till klassen. Det är som ett ok lyfts från axlarna. För första gången känns det som att utvecklingen vänder, det blir ett lugnare klimat. Vår extraresurs Tuula har lång erfarenhet med att arbeta med utsatta elever. Hon sitter tillsammans med de stökigaste killarna, stöttar dem och ibland masserar hon dem på axlarna för att få ned stressnivåerna, hon följer klassen under skoldagarna. Bara med en blick kan hon markera att nu behöver eleverna en paus.

Ungefär samtidigt som vår extraresurs kommit till klassen hade rektorn bjudit in kommunens nya förvaltningschef till skolan som skulle presentera sig. Förvaltningschefen berättade fritt om sig själv och sitt nya jobb och sade även i förbigående att han kände till att skolan stått inför svåra utmaningar när det gällde en ny klass på ekonomiprogrammet, han sade att han förstod att vi hanterat det hela på ett utmärkt sätt.

Den nya klassen förstör klimatet på skolan. Många av oss i skolpersonalen är förtvivlade. I all reklam står det att vi är den trygga skolan där eleverna trivs. Tidigare år har vi alltid fått veta att vår skola har högst värden i enkäter om trivsel. Klassen skadar skolans rykte. Kan det vara så att det inte får komma ut att vi har allvarliga problem, vi får inte äventyra det framtida elevunderlaget. Är det därför förvaltningschefen talar om det som avklarat? Vi får inte tala om det, vi kan inte tala om det, problemet finns inte. Av

skolledningen har alla undervisande lärare tidigare under terminen fått ett mail som säger att man arbetar med problemen, men inte vad man planerar att göra. I samma mail erbjöds vi lärare individuell psykologhjälp. Förmodligen anser skolledningen att de hanterat problemet på ett utmärkt sätt. Avståndet mellan skolledning och pedagoger känns bråddjupt.

Avstängningen

Inpå vårkanten kallade kurator till ett möte där alla vi som arbetade med klassen skulle träffas. Det var första gången som vi lärare tillfrågades vad vi ansåg men vi fick fortfarande inte ha en öppen diskussion, i stället fick vi uttrycka vad vi kände i den ordning vi satt runt ett stort konferensbord. Var och en fick säga sitt. Under de efterföljande månaderna hade polis kallats till skolan, en lärare hade blivit hotad med laserpistol. Nu försökte rektor få en eller flera elever avstängda. Mötet mynnade ut i att rektor beslutade att vi alla skulle vittna mot Jonathan inför hans föräldrar. Tanken var att Jonathan själv skulle förstå att situationen var ohållbar och att han självmant skulle komma till insikt om att han måste sluta. Här satt kanske tio, tolv personer och ingen yttrade sig mot beslutet, inte jag heller. Vid det här laget hade jag bestämt mig för att inte vara kritisk mot skolledningen utan jag ville försöka ha ett öppet förhållningssätt till det som beslutades men vid det här tillfället uppfattade jag det som att lärare sattes i en slags gisslansituation. Under mötet blir det uppenbart att studierektor och rektor har olika synpunkter på hur problemet ska lösas.

Det dröjde inte länge innan jag blev kallad till mötet med Jonathan och föräldrarna. Men hur skulle jag kunna acceptera en inbjudan som innebär att jag tillsammans med kollegor öppet ska vittna mot Jonathan? Pojken är omogen, opålitlig, lättkränkt och kunde komma med de mest häpnadsväckande infall. Han är dessutom snabbtänkt. Att öppet kränka en begåvad ung man inför sina föräldrar och hela kollegiet är orimligt. Min första tanke var att nu kommer skolan brinna ned. Jag satt med fingret på tangenten för att tacka ja till inbjudan men det var som ett fysiskt motstånd. Jag tryckte aldrig på tangenten. Det här sättet att försöka lösa problemet var så provocerande att jag samma kväll skrev ett öppet brev som jag först skickade för påseende till Tuula. Jag kunde aldrig förstå hur man resonerade. Mötet ställdes in, vi fick aldrig en förklaring.

Vår extra resurs är dock bara med oss ett par månader och som jag förstår det har Tuula och skolledning olika uppfattningar om vilka åtgärder som måste genomföras för att få klassen att fungera. Argumentet inför oss lärare att hon måste sluta är att det nu fungerar bättre i klassen och att det dessutom inte finns utrymme i budgeten.

AUKTORITET

I boken *Mellan det förflutna och framtiden* skriver Hannah Arendt om auktoritet. I ett kapitel med rubriken "Vad är auktoritet?" skriver hon om det som ett medel för samhällen att fortleva, det är genom auktoritet som erfarenheter och kunskaper förs vidare från en generation till nästa. Ordet kommer från det latinska verbet *augere* som betyder utvidga eller öka.

Arendts text tar intryck från de antika grekiska filosoferna och hon börjar sin essä med att ställa frågan vad auktoritet inte är, det gör hon eftersom hon konstaterar att auktoritet

försvunnit från den moderna världen. Vi kan inte längre falla tillbaka på gemensamma erfarenheter, därför är det också svårt att formulera innebörden. Tidigare gav auktoriteten människorna en varaktighet och beständighet, förlusten innebär att människan förlorat en del av sin grund. Det som inträffat är en politisk kris och Arendt konstaterar att krisen spridit sig till barnuppfostran och till utbildningssektorn.⁴

När Hannah Arendt skriver boken *Mellan det förflutna och framtiden* lever och verkar hon i USA. Hon föddes i Tyskland 1909 och är av tysk-judisk härkomst, under 30-talet flyr hon undan nazismen. Det är detta historiska sammanhang hennes texter har kommit till. I sitt nya hemland etablerar hon sig som en av 1900-talets mest centrala tänkare.

Arendts text sätter mina upplevelser i ett annat perspektiv. Jag uppfattar den som tragisk och nydanande. Tragisk för att den förmedlar att vi människor förlorat en del av vår mening och plats i världen. Nydanande för att nu måste något annat ta vid. En fråga som följer läsningen är vad det nya kan vara som nu ska ta vid? Vad händer med våra samhällen när stafettpinnen inte längre lämnas vidare under ordnade former på traditionellt vis? Även om det finns stora skillnader mellan skolan i USA på 40-talet och dagens svenska skola är diskussionen om auktoritet som medel för elevers framtida frihet lika aktuell.

Många av mina elever saknade förtroende för skolan, för vuxenvärlden och för mig som lärare. Det är inget personligt misstroende, ungdomarna har bara inte givit varken skolan som institution eller mig som person sitt mandat. Några missuppfattningar kring begreppet uppehåller sig Arendt ändå vid. Eftersom auktoritet kräver lydnad kan det uppfattas negativt, det kan uppfattas som att det skulle innefatta någon form av makt eller våld. Auktoritet kräver visserligen lydnad men den utesluter tvång genom yttre medel. Auktoritet innefattar varken makt och våld för när våld används har auktoriteten sviktat.⁵ Arendt menar också att auktoritet är oförenligt med övertalning för i sammanhang där argument används har auktoriteten diskvalificerats eftersom övertalning förutsätter jämlikhet. Auktoritet bygger varken på en gemensam förståelse eller på fallande makt. Auktoritet bygger på, vilket hon ändå till slut lyfter fram, att båda parter är överens om en hierarki, en hierarki vars legitimitet båda erkänner.⁶

Mina elever var inte överens om hierarkin i klassrummet. Det fanns en del elever som accepterade lärarens auktoritet men vad gjorde det när en många inte gjorde det. Jag försökte med auktoritära metoder återställa hierarkin men det ligger något motsägelsefullt i mitt agerande för auktoritet enligt Arendts definition erhålls inte genom auktoritära metoder.

I huvudet ekar det hjärtliga skrattet från en flicka som brukade sitta vid dörren. Hon skrattade så gott för att jag försökte få ordning på klassen. Elever som inte accepterar den hierarkiska ordning som skolan traditionellt är organiserad efter ges inte samma möjlighet till utbildning som de som förstår eller accepterar ordningen, dessutom förstör de ofta för andra som inte anammat det auktoritära kontraktet. Just den här flickan förstörde visserligen aldrig för andra, hon förstörde bara för sig själv. När jag vände ryggen åt brukade hon smita ut, hon tillhörde alla dem som drog sig undan.

För att få med mig flickan brukade jag placera henne närmare mig långt ifrån dörren

⁴ Arendt, s. 101-102.

⁵ Ibid., s. 102.

⁶ Ibid., s. 102-103.

och jag brukade ge henne lite extra backning. Hon kom också igång med att koncentrera sig och arbeta. Efter ett par månader kom hon på att hon kunde gå till sin mentor, tillika en förstelärare och klaga på att hon inte fick lämna klassrummet när hon ville. Det fungerade, från mentorn fick hon klartecken på att hon kunde lämna klassrummet när hon kände att hon behövde det. Andra elever förstod att de kunde göra samma sak, gå till mentorn och klaga. Till slut fick alla undervisande lärare ut en lista från med namn på elever som inte kunde eller ville vara i klassrummen av en eller annan anledning. Här tappade skolan många elever som skulle kunnat klara av studierna gymnasiet. Nu kunde de återigen gå och komma som de ville och samtidigt fick undervisande lärare ta diskussionen om varför bara vissa elever i klassen fick lämna klassrummet och inte alla. Det är svårt att sätta ord på de processer som sker i en skola när elever från olika grundskolor med olika auktoritetssyn och frihetsgrader ska inlemmas i en ordning som kan beskrivas som en god lärandemiljö samtidigt som skolan inte öppnar upp för samarbete kring frågor och problem som pedagoger uppfattar som angelägna.

Auktoritet och auktoritär

Orden auktoritet och auktoritär har olika innebörder. I Nationalencyklopedin definieras auktoritet som: "auktoritet (franska *autorité*, äldre franska *auctorité*, av latin *aucto'ritas* 'makt', 'myndighet', 'inflytande'), social relation där en person (grupp, institution) har inflytande över en annan person (grupp, institution) och där inflytandet uppfattas som rättmätigt eller legitimt av den senare.⁷ Auktoritär däremot definieras på följande sätt: "auktoritär, autoritär (franska *autoritaire* 'myndig', 'befallande'), innebärande eller grundad på envåldsmakt, diktatorisk."⁸

Om någon skulle fråga mig om jag är en auktoritär lärare skulle jag svara - nej. Att vara auktoritär är inget jag förordar eller som jag tror är en bra pedagogisk metod. För mig är auktoritär ett negativt laddat begrepp och jag är själv inte heller bekväm med att vara auktoritär, ändå använde jag mig av det, varför? Jag stod inför ett svårt val, ett dilemma. Det ena alternativet var att mer eller mindre se på hur unga män på väg in i kriminellt beteende trakasserade sin omgivning, det andra var att intervensera och ta riskera att bli själv bli ifrågasatt. Jag såg 32 elever som inte hade det bra i skolan, därför agerade jag auktoritärt.

I introduktionen till John Stuart Mills bok *On Liberty* har förläggaren på Penguin Books, Gertrude Himmelfarb, skrivit ett över 40 sidor långt förord. Himmelfarb skriver:

Inevitably the elevation of the idea of liberty has led to the debasement of the idea of authority. As particular authorities have become suspect, so also has the very idea of authority. Deprived of legitimacy, of any presumption of right, authority is reduced to nothing more than the exercise of power or force.⁹

Det som återstår när auktoriteten har nedvärderats är fria och suveräna individer, individer

⁷ Nationalencyklopedin, auktoritet, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/auktoritet> (hämtad 2017-01-08)

⁸ Nationalencyklopedin, auktoritär, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/auktoritär> (hämtad 2016-07-23)

⁹ John Stuart Mill, *On Liberty*, London: Penguin Books, 1974, s. 8.

som är fria att ifrågasätta all kunskap, konstaterar Himmelfarb vidare.¹⁰ Det var en urkraft som fick mig att ta till auktoritära metoder, jag gjorde det för att eleverna skulle bli fredade, få arbetsro och klara gymnasiet. För mig var det som att gripa in vid en olycka. När något oförutsett och allvarligt inträffar stannar vi upp och hjälper till. Det här var ingen olycka, det är så här det ser ut i många skolor. När jag med stor möda fått upp en viss styrfart och arbetsmiljön blivit bättre hade vi lärare behövt samarbeta kring eleverna för att komma vidare. Det stöd vi fick var Tuula, vår extra resurs, men hon avtackades efter bara några månader på skolan.

Hårdare tag

Att ta till auktoritära metoder innebar till exempel att jag låste klassrummet och satte igång lektionen även om det bara var tio elever närvarande. Att låsa klassrummet vid genomgångar i början av lektionen var en av reglerna. När de sena eleverna dök upp bankade de på dörren och på fönstren, de skrev uppseendeväckande ord mot fönstret skrek att det var för djävligt att de inte fick komma in eftersom det inte var deras fel att de var försenade. Det var tåget som var försenat, väckarklockan som inte ringt eller något annat oförutsett som hade inträffat. De förstörde lektionerna för oss därinne och eldade på sig själva därute. Efter tio minuter släppte jag in alla och försökte fortsätta lektionen som om ingenting hänt. Det var inte helt lätt. De sena eleverna var upprörda och menade att det hade varit mycket enklare att släppa in dem direkt i stället för att stänga dem ute och nu visste de inte vad de skulle göra härinne? Känsloerna var i uppror. Enligt eleverna var det ett meningslöst tillvägagångssätt både för de som är sena och de som är i tid. De är duktiga på att förhandla och diskutera. Att stå emot femton till tjugo upprörda sena tonåringar tar på krafterna men till slut efter några veckor tröttnade de på att föra oväsen och fler började komma i tid.

När det gäller kränkande beteende mot kamrater så är jag på dem direkt med tydlighet. Om eleven börjar käfta emot eller skrika skickar jag ut dem. De accepterar sällan att de kränkt sina kamrater och de accepterar sällan att de måste lämna klassrummet. Ofta är argumentet att det inte är deras fel, det var någon annan som började. En allvarlig konflikt med en elev kan förstöra en hel lektion men jag tar ändå konflikterna. Jag använde mig av auktoritära metoder och jag kunde ta i och säga. "Jag tolererar inte att du kränker tjejerna, det är oacceptabelt". Jag tog så mycket konflikter det var möjligt att göra. Det tar på krafterna, efter lektionspassen var jag känslomässigt utmattad.

Jag kan också agera auktoritärt när jag ser elever som reser sig och går samtidigt som de smäller i dörren för att tydligt markera att nu skiter jag i det här. Då avbryter jag det har för händerna går efter eleven frågar varför eleven lämnar lektionen utan att säga till och samtidigt störa andra? Detta accepterades inte till en början, de tyckte inte att jag hade med det att göra, de var vana att gå och komma som de ville. Att en vuxen begränsade deras individuella frihet var nytt för dem. Det är lätt att tro att uppgifterna de fick var svåra men att ge uppgifter som ungdomar inte bemästrar är kontraproduktivt. Mina auktoritära metoder syftade till att ge mina elever möjlighet att klara av att gå på gymnasiet och i förlängningen gå ut med godkända betyg, det handlade även om att förstå hur man kan vara mot varandra på ett bra

¹⁰ Mill, s.8.

sätt. I *Mellan det förflutna och framtiden* skriver Hannah Arendt:

Förlusten av auktoriteten är liktydig med att världen har förlorat sin grundval. Mycket riktigt har världen sedan dess börjat förskjutas och förändras, och allt hastigare omvandla sig själv från den ena formen till den andra, som levde vi i ett proteusuniversum där allting i vilket ögonblick som helst kan förändras till nästan vad som helst.¹¹

Jag uppfattar det som att auktoriteten hade satts ur spel i relation till klassen. Det fanns inget kontrakt som byggde på auktoritet. En misstanke är att det är det uteblivna hierarkiska auktoritetskontraktet som gör att merparten av eleverna i vissa skolor, och nu även eleverna i min klass går ut utan godkända betyg. Min uppfattning är att 90 procent hade klarat godkänt om de hade haft en bra studiesituation. Mina elever är begåvade men skolan har inte slussat in elever i den ordning som traditionellt erbjuds på gymnasiet med stora grupper och eget ansvarstagande. I stället möter de en undermålig studiemiljö som de inte vet hur de ska hantera. Nu är det långt över hälften och i vissa ämnen runt 80- 90 procent som inte når godkänt i trean på gymnasiet.

George

En elev som bidrar till den kaosartade stämningen i klassrummet är George, runt honom finns en konstant oro. När han kommer i ett rum så märks det för det finns en nervighet i honom, han är aldrig lugn eller samlad. George har etablerat ett nätverk av tjejer och killar som hjälper honom på olika sätt. Flickorna hjälper honom med inlämningsuppgifter och de gör hans prov. De är så förslagna när de fuskar så det är svårt att förstå hur det går till. Vid ett tillfälle gråter en flicka öppet eftersom hon har avsatts från sin position som förste medhjälpare. Flickan som brukar göra Georges olika uppgifter har denna gång inte genomfört den på rätt sätt, enligt George. Hon tvingas bort från sin position och hon gråter hejdlöst. Jag ser på avstånd vad som händer utan att lägga mig i och försöker hitta rimliga strategier att hantera trixandet och fusket på. George spelar ut tjejerna mot varandra. En annan flicka får nu höjd status genom att få tillåtelse att göra hans uppgifter. En handfull elever har olika stödfunktioner och jag misstänker att de får betalt. George är på god väg att etablera en position som boss och gängledare. Jag förstår inte allt men det finns ett kraftfält av makt och status runt honom. Det är inte lätt att komma åt allt trixande och fuskande och när jag väl gör det utan att han har en rimlig förklaring eller reträtt blir jag hotad, han trycker upp mig mot väggen och skriker. George agerar som om det finns en överhängande fara som han måste övervinna, han måste få full kontroll.

Efter lektionspassen försöker jag ta ett samtal med de stökiga eleverna för att förstå vad som ligger bakom deras agerande, vid ett tillfälle har George med full kraft kastat en läskflaska över klassrummet. Efteråt tar jag ett samtal med honom.

- När du kastade flaskan över klassrummet vad tänkte du då, hur kom det sig att du kastade flaskan?

¹¹ Arendt, s.105.

- Vadå , jag har inte kastat den.
- Hela klassen såg att du kastade flaskan. Du kastade den och alla i rummet blev vettskrämda, de var rädda för att bli träffade. Varför valde du att kasta flaskan?
- Den är inte min.
- Men frågan var inte vems flaskan var, utan varför du kastade den?

När jag tittar in i Georges ögon ser jag bara en irrande blick, skräck och kaos. Det är sällan jag förstår vad George menar när vi samtalar, men jag kan förstå vad han känner.

Mitt mål i arbetet med George är att stärka hans självkänsla och försöka sticka hål på hans demoner och hans position bland kamraterna. Det var också George som i en stor fårskinnsjacka med huvan uppfälld och med armar rakt utsträckta framför sig vandrade runt som en sömngångare i skolan för att demonstrera sitt missnöje mot mina nya auktoritära metoder. Genom att inte med ett ord öppet notera George ökenvandring den gången blev hans ställning aningen mer tveksam och genom att aldrig göra någon affär av hans spektakulära utspel i klassrummet bleknade med tiden hans särställning och offerroll. Genom att berömma hans prestationer under lektionerna blev han med tiden alltmer vanlig. På tu man hand med George använde jag mig aldrig av auktoritära metoder utan försökte få kontakt och erhålla förtroende.

De riktigt stökiga eleverna George, Jonathan och Serge har inget förtroende för vuxna, de vet inte heller hur de ska bete sig mot vuxna. Mot kamrater skapar de sina egna lagar och regler. Att erhålla auktoritetsposition mot gängledarna tar tid, det kan ta år om det över huvudtaget är möjligt.

Kris i uppfostran

I det följande vänder jag mig till Hanna Arendt och det hon skriver om uppfostran i boken *Mellan det förflutna och framtiden*. I ett kapitel med rubriken "Kris i uppfostran", gör hon en intressant tolkning av ett begrepp som hon benämner natalitetens faktum.

Grunden för all utbildning och uppfostran är nataliteten, skriver Hanna Arendt, det vill säga det faktum att vi föds in i en gammal värld, det är en på förhand given värld uppbyggd av levande och döda. Vi kan inte göra något åt detta, det är bara så. Denna värld är ny bara för de som föds in i den eller kommer till den genom invandring. Vuxnas roll, menar Arendt, är att föra in barnen i världen och inte lämna dem åt sig själva, åt sitt öde. Den kris i uppfostran och utbildning som Arendt diskuterar i *Mellan den förflutna och framtiden* hänför hon till att barn och ungdomar sinsemellan med vuxnas tysta godkännande eller uppmuntran skapat sig en egen värld. Vad de ska göra och vad de ska låta bli att göra ligger hos gruppen själva att bestämma. Arendt menar att genom att emancipera barn och ungdomar från de vuxnas auktoritet har man inte befriat dem utan låtit dem underkastas en ännu starkare och än mer tyrannisk auktoritet, majoritetens tyranni. Barnen är förvisade från de vuxnas värld. Barnens reaktion på denna tyranni är konformism eller ungdomsbrottslighet, ofta en blandning av båda. Uppfostran och utbildning har inget med politik att göra, konstaterar Arendt.¹²

Hanna Arendt är tydlig och kritisk när hon skriver om modern pedagogik och moderna

¹² Arendt, s. 188-191.

uppfostringsmetoder, det är som om vi lämnat allt sunt förnuft. En förklaring till krisen inom utbildning menar Arendt är att vi är förblindade av det moderna och nya och vi vill att barnen ska stå för det nya och vi lämnar dem därför åt sig själva. Hon anser att det är i grunden en politisk kris när vi låter barnen styra. Arendt menar också att förbereda en ny generation för en ny annan värld och inte den värld som vi vuxna känner är samma sak som att slå deras chans att göra något nytt ur händerna på dem.¹³ Om progressiv fostran skriver hon:

Vad själva uppfostran anbelangar är det först under nittonhundratalet som denna illusion, sprungen ur vårt patos för det nya, har fått allvarligare följder. Först och främst har det gjorts att ett helt komplex av moderna uppfostrings-teorier, med rötter i Centraleuropa och bestående av ett underligt hopkok av klokheter och struntprat, under den progressiva fostrans baner har kunnat genomdriva en ytterst radikal revolution i hela utbildningssystemet.¹⁴

Arendt skriver vidare att en kris kan utvecklas till en katastrof om vi svarar på den med redan på förhand fällda domar, alltså med fördomar. Ett sådant förhållningssätt skärper krisen och tar även död på vår erfarenhet av den. En kris driver oss tillbaka till de ursprungliga frågorna i de konkreta och specifika omständigheter där den uppstår. Krisen avkräver oss svar, och vi måste använda vårt omdöme för att komma ur den.¹⁵

Vem eller vilka som Arendt syftar på när det gäller kritiken av progressiv fostran framgår inte i hennes skrivelser i *Mellan det förflutna och framtiden* men pedagoger som var samtida med Hanna Arendt verkade i ett annat historiskt sammanhang. Nazismens hot och maktövertagande i Europa var en realitet.

Under början av 1900-talet var amerikanen John Dewey en av de mest betydande företrädarna för den progressiva pedagogiken. Dewey var filosof och pedagog och hans tankevärld är mångbottnad. Dewey såg skolan som ett styrmedel både för individens och för samhällets utveckling under demokratiska former och att hans filosofi får en stor spridning kan bero på att USA i början av förra seklet befann sig i en brytningstid. Det ställdes helt nya krav på skolan och i och med det fanns ett behov av nya sätt att arbeta och tänka kring utbildning. I boken *Individ, skola och samhälle* som består av ett urval av John Deweys texter skriver redaktörerna i inledningen att det var många pedagoger som utnyttjade hans teorier på ett tveksamt sätt, de tog de delar som passade egna syften. Deweys tankar om individens fria växt och utveckling, undervisningens psykologisering och individanpassning fick stort genomslag samtidigt som man bortsåg från Deweys hela grundtanke om skolan som samhällets främsta socialiseringsinstrument.¹⁶ En kritik mot pedagogerna som arbetade i Deweys anda var att de visade en alltför stor tilltro till det kompetenta barnet, vilket ofta skedde på bekostnad av kunskapsutveckling. Dewey blev personligen med tiden mycket kritisk till många av skolorna och pedagogerna som arbetade i hans egen anda.

¹³ Arendt, s. 191.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid., s. 188.

¹⁶ John Dewey, *Individ, skola och samhälle*, red. Sven Hartman, Ulf P. Lundgren, Ros Marie Hartman. Stockholm: Natur och Kultur, 2015, s. 21-22.

Det framgår inte i Arendts skrivningar vem eller vad hon syftar på men ett antagande är att hon menar pedagoger som individualiserar och psykologiserar på bekostnad av kunskapsutveckling. Hon är kritisk till pedagoger som lämnar sitt sunda förnuft åt sidan till förmån för nya pedagogiska strömningar. Vad gäller individualisering och kunskapsutveckling ser jag en koppling till min klass där eleverna har en vana av att bli individualiserade men vars kunskapsutveckling är eftersatt. Ett annat problem ur mitt perspektiv, som Dewey också diskuterar, är att han ser skolan som samhällets främsta socialiseringsinstrument. Mina elever är ännu inte socialiserade att verka i samförstånd med varandra eller med samhället utanför skolan. Jag skulle aldrig kunna ta med mig mina elever till ett museum till exempel. I det här fallet tror jag att Arendt delar Dewey uppfattning. Arendt menar helt enkelt att utbildning och uppfostran bland annat handlar om att föra in barn och ungdomar i det samhälle som vi känner.

Även dagens skola befinner sig i en brytningstid, bara på några år har min skola förändrats och gamla sanningar gäller inte längre. Som jag förstår Hannah Arendt är hennes grundposition att auktoritet leder till frihet. Jag delar uppfattningen men jag har också kommit till insikt om att jag som pedagog inte på egen hand kan arbeta med frågan om auktoritet som medel för elevernas framtida frihet, kring den frågan måste pedagoger samarbeta. På något sätt, och jag vet inte hur, måste pedagoger som arbetar med ungdomar på skolorna till vardags försöka återta initiativet.

FRIHET

Idag kan vi sätta 32 trygga ansvarstagande ungdomar i en klass och ge dem frihet och det fungerar utmärkt. Vi kan också sätta 32 otrygga ungdomar i en klass och ge dem frihet och det blir kaos. Inte bara eleverna har sin frihet, även jag som lärare har min frihet. Jag har frihet att låta den kaosartade klassen passera som ett olycksfall i arbetet som ett exempel på omständigheter som jag inte rör över eller kan påverka. Jag kan undervisa klassen och ändå göra ett fullgott arbete utifrån förutsättningarna, tiden går fort och snart är eleverna vuxna.

Serge och Jonathan

En annan av de tre gängledarna som bidrar till det hårda klimatet är Serge. Jag har svårt att hantera honom för jag uppfattar inte honom som en sextonåring utan som en vuxen man. Jag kan inte bemöta honom på samma sätt som de andra eleverna, det fungerar inte och han accepterar det inte heller. Vid ett tillfälle tar jag honom åt sidan och tar ett allvarligt samtal med honom. I samtalet möter jag honom som vuxen. I mötet, som vuxna är vi jämlikar. I samtalet försöker jag göra vad jag kan för att ingjuta självförtroende hos honom. Det gör jag genom att påtala hans goda sidor, tjejerna beundrar honom, han är intelligent och har status, han är en förebild för andra. Mitt syfte med samtalet är att öppna upp för de möjligheter han faktiskt har. Han har frihet att välja. Han har frihet att välja hur han ska vara mot tjejerna i klassen. Han har frihet att välja hur han ska vara mot killarna, han har frihet att välja hur han ska vara mot oss vuxna. Han kan välja att sabotera för andra och han kan välja att inte göra det. Han säger inte mycket i samtalet, han är lite överrumplad, rent av förvånad.

- Du har också en stor kapacitet och det gäller också studierna, säger jag till honom. Du har en riktigt ljus framtid om du väljer att ta vara på din begåvning.

Efter samtalet uppfattar jag det som att han har en mer återhållsam attityd i klassrummet och efter det går han heller aldrig i direkt konfrontation med mig. Serge, George och Jonathan är de elever som jag måste hantera för att få ett fungerande arbetsklimat. George har jag börjat få en relation med och Serge har en mer tillbakadragen position i klassen efter vårt samtal.

Den tredje killen, Jonathan, är till skillnad från de andra två svår att få grepp om. Han har en positiv framtoning men samtidigt har jag problem med att etablera en relation till honom. I samtal skojar allt bort och han fäster inte blicken. När vi talar med varandra tittar han inte på mig utan på en punkt bakom mig. Jag uppfattar skojfriskheten som ett förhållningssätt, som en mask. Med sin kreativitet och energi är han en central person och han är också initiativtagare till farliga tilltag och sabotage. Det känns som jag alltid måste ha ett extra öga på honom för om det är någon som sätter igång brandlarmet eller har med sig en laserpistol till skolan så är det Jonathan. Han ser inte konsekvenserna av sina handlingar och tar man upp det med honom så skämtas det bort. Han är snabbtänkt och blottar du en svaghet utnyttjar han det fullt ut i alla tänkbara situationer. Jag får aldrig en fungerande relation till honom. Jonathan har ett skal, en hinna mellan sig och världen. Under skalet finns en sorg och djup problematik, så uppfattar jag det. Det var Jonathan som rektor försökte få avstängd från skolan.

Lärarens ansvar

Samhället lägger stort ansvar på enskilda lärare och inställningen är i allmänhet att auktoritära problem är ett lärarproblem. Auktoritetsproblem beror på lärarens oförmåga att stimulera eleverna, på lärarens bristande karisma eller på andra personliga egenskaper hos just läraren. Jag ser det inte så. Att nå en auktoritetsposition i relation till elever som saknar förtroende för vuxna, som saknar förtroende för skolan och för samhället tar år om det överhuvudtaget är möjligt. Ju fler elever i en grupp som saknar förtroende för skolan och för vuxenvärlden desto svårare är det att skapa ett bra arbetsklimat och goda förutsättningar för inläring. I min klass finns elever med god motivation och bra inställning till skolan som är förkrossade.

I en bok från Arbetslivsinstitutet med rubriken *Lärares fostrans- och omsorgsarbete i historisk belysning* diskuterar Joakim Landahl auktoritet och ansvar. Han skriver att skolan har förlorat sin aura och att gamla traditioner förlorat sin trovärdighet, det som i stället kommit i förgrunden är just lärarens egenskaper.¹⁷ Landahl skriver också att det finns en tradition inom skolan och det är att disciplinproblem ska lärare klara själva.¹⁸

För mig är det svårt att förstå att ett allvarligt problem som skadar enskilda elever och en hel skola ska lösas av tio undervisande lärare på tio olika sätt. Lärare måste tillåtas få samarbeta men dessutom måste frågan om auktoritet som medel för ungdomars framtida frihet lyftas från klassrummet till skolledning och till en samhällsnivå. En grundläggande

¹⁷ Joakim Landahl, *Auktoritet och ansvar: lärares fostrans- och omsorgsarbete i historisk belysning*, Arbetsliv i omvandling 2006:12, Stockholm: Arbetslivsinstitutet, 2006, s. 129.

¹⁸ Landahl, s.137-138.

diskussion borde behandla hur vi inom skolan ser på frihet och hur denna frihet kan nås. I antologin *Bildningens förvandlingar* för Hans Ruin en diskussion om frihet.

Vi måste också låta friheten själv bli till ett problem inom ramen för bildningsdiskussionen. Vi måste helt enkelt låta den vidsträckta och mångfacetterade frågan om frihetens vad och hur, om dess möjlighet och verklighet, bli till ett problem i egen rätt.¹⁹

Hans Ruin öppnar för en diskussion om syftet med friheten, dess möjlighet och verklighet. Vilken frihet vill vi ge våra ungdomar idag och vilken framtida frihet vill vi att de ska ha? I diskussionen om frihet florerar olika begrepp, en distinktion är den mellan positiv och negativ frihet. Med negativ frihet brukar förstås den frihet en person tilldelas av andra. I min relation till klassen handlar det till exempel om att komma i tid, att ha med sig material och att inte lämna klassrummet utan att säga till först, det är negativ frihet. Positiv frihet handlar om de resurser och förutsättningar som en individ har för att kunna ta sin frihet i bruk under de omständigheter som är givna.

Enligt Hans Ruin frodas vissa stereotyper om frihet utifrån elevens perspektiv, stereotyper som är seglivade. Ett sätt att se på frihet är att respektera elevens egen frihet, ett annat är att se till individens långsiktiga intresse att bli en fullvärdig fri medborgare och därmed i behov av vissa på förhand tydligt utvecklade normer.²⁰

Mitt intensiva arbete med klassen grundade sig inte på den ena eller andra synen på frihet utan byggde på en intuitiv förståelse. Frihet för mig betyder ungefär att få tillgång till livet och den latenta kompetens och skaparkraft som finns inom varje människa. I efterhand ser jag att min tolkning av begreppet till stora delar påminner om ett positivt frihetsbegrepp och att mina åtgärder för att nå dit även innefattade ett negativt frihetsbegrepp, jag införde regler och restriktioner. Ruin har en liknande tankegång i *Bildningens förvandlingar*. Han skriver att utan att binda sig till det ena eller andra frihetsbegreppet är bildningens mening och syfte mer eller mindre knutet till en föreställning om människan som just fri och att bli bildad är att bli fri eller i alla fall friare.²¹

Att möta klassen var som att se ett sammanbrott. Det jag såg hade ingenting med att utveckla och frigöra människor, det handlade inte om utbildning och bildning, det handlade i stället om förvirring från samtliga parter och en skolas oförmåga att hantera kaos och förtryck. Hans Ruin skriver vidare i *Bildningens förvandlingar* att det finns en förutsättning för att bli bildad och fri. Förutsättningen som han nämner är elevens medverkan.

Men detta förverkligande är inte möjligt med mindre än att individen också underkastas en formande process.²²

Ruin formulerar det försynt och försiktigt men för mig är detta en realitet - att eleverna tillåter

¹⁹ Hans Ruin, "Frihetens förvandlingar och bildningens uppgift", *Bildningens förvandlingar*, red. Bernt Gustavsson, Göteborg: Daidalos, 2007, s. 49.

²⁰ Ruin. s. 50.

²¹ Ibid., s.49.

²² Ibid.

sig att underkastas en formande process. Det är något ungdomar måste ges möjlighet att växa in i, det kan vara för sent att lära sig det när de väl börjat på gymnasiet.

Individens medborgerliga frihet

En fråga som inte går att förbise handlar om var gränsen går för samhällets rätt att utöva makt för att freda andra, och den enskilda individens frihet och rättigheter. Jag har en föreställning att elever och ungdomar ska kunna vistas tillsammans i ett klassrum utan att bli utsatta för kränkningar och trakasserier. I klassen ska eleverna ges möjlighet till god utbildning och bildning. Att som ung människa få finnas med i ett utbildningssammanhang som kan erbjuda detta är dessutom ett exempel på en medborgerlig rättighet, en rättighet som i förlängningen leder till frihet. I sin klassiker *On Liberty* diskuterar John Stuart Mill denna fråga. Han skriver redan i början att boken inte handlar om fria viljans problem, det vill säga om vi människor har en fri vilja eller inte, utan om civil eller social frihet. I *On Liberty* skriver John Stuart Mill:

The subject of this essay is not the so-called 'liberty of the will', so unfortunately opposed to the misnamed doctrine of philosophical necessity; but civil, or social liberty: The nature and the limits of the power which can be legitimately exercised by society over the individual.²³

Mill skriver om gränserna för samhällets rätt att begränsa den enskilda individens frihet. Frågan om individens rätt i relation till samhällets legitima rätt finns inskrivet i styrdokument, i kurser rakt in i klassrummet. Men exakt var går gränsen för samhällets rätt, och den enskilda individens rätt? Jag hade på känn att jag gick över en gräns när jag var så auktoritär, jag hade även på känn att mitt projekt att styra upp klassen kunde gå överstyr men kände mig ändå tvungen att agera. Under varje lektion ställs jag mer eller mindre kontinuerligt inför frågan: Ska jag vända min uppmärksamhet från att leda hela klassen för att i stället intervensera vid olika oroshärdar? John Stuart Mill skriver vidare i *On Liberty*:

The only purpose for which power can be rightfully exercised over any member of a civilized community, against his will, is to prevent harm to others. His own good, either physical or moral, is not a sufficient warrant.²⁴

Ett av de främsta redskapen vi lärare har för att undvika oro i stora grupper är en inspirerande, utmanande och varierande undervisning. Men när inte det är tillräckligt, vilken typ av redskap bör vi använda? Jag tog till regler och auktoritativa metoder för att få ordning och för att få med mig mina elever i en formande process. John Stuart Mill menar att det är rätt av samhället att utöva makt för att förhindra att andra kommer till skada. Men frågan kvarstår, var går gränsen mellan individens rätt och samhällets rätt? Nästa citat från Mill är hämtat från den svenska översättningen.

²³ Mill, *On Liberty*, s.59.

²⁴ Ibid., s. 68.

Allt som gör livet värdefullt för den enskilde förutsätter att vissa gränser sätts för medmänniskornas handlingsfrihet. Vissa regler måste därför utfärdas, i första hand genom lagstiftning och i andra hand genom en allmän opinion rörande förhållanden som inte lämpar sig för lagstiftning. Vilka dessa regler bör vara är den viktigaste frågan i den mänskliga samlevnaden.²⁵

Mill menar att en allmän opinion bör sätta gränserna för samlevnadsformer som inte lämpar sig för lagstiftning, men var finns denna allmänna opinion och var går gränserna? Jag tror inte att vuxna eller vårdnadshavare är medvetna om hur tuff och ovärdig miljön är i skolan för många ungdomar. Elever tar upp detta, men jag hör mycket litet från skolan eller från samhället. Jag uppfattar det som att individens medborgerliga rättigheter inte respekteras. När Mill diskuterar samhällets rätt i relation till den enskilda individens rätt är det vuxna han har i åtanke. När det handlar om barn och ungdomar som ännu inte är straffmyndiga skriver han:

De som ännu befinner sig i den situationen att andra måste ta vård om dem bör skyddas mot sina egna handlingssätt lika väl som mot yttre faror".²⁶

Både elever som stör och som störs måste skyddas. Att vuxna begränsar ungdomarnas framfart i ett klassrum är naturligt men vissa undervisningsgrupper är så oroliga att det inte blir så mycket tid över till undervisning. Elever får inte de kunskaper de har rätt till. Skarpa situationer som innefattar kränkningar eller allvarligt störande beteende går alltid före undervisning, det är bara så.

DEN GODE LÄRAREN

Det var någon som sade att jag var modig när jag tog tag i klassen. Utifrån ett aristoteliskt perspektiv är frågan snarare om det inte var fråga om övermod? Tog jag i för mycket, var jag för auktoritär? I vilket fall som helst gjorde jag något som inte förväntades av mig, jag gjorde kanske till och med något som låg utanför mitt mandat. Två centrala begrepp inom Aristoteles etik är dygd och fronesis.

I *Nikomachiska etiken* skriver Aristoteles att varje förständig människa har inför en handling ett mål i sikte, ett mål som hon antingen skärper eller släpper. Men samtidigt, målet kan inte nås till vilket pris som helst utan det nås genom dygdiga handlingar.²⁷ När Aristoteles talar om sätten att nå målen är det karaktärsdygderna han diskuterar och han förespråkar en medelväg. Dygden är en slags egenbelöning som du mejslar fram genom din egen erfarenhet. För att kunna nå dina föresatser ska du till exempel varken vara övermodig eller feg, dygden för ditt handlande är mod. Du ska varken vara slösaktig eller sniken, dygden är att vara generös.²⁸ När människor handlar fel går de antingen för långt eller anstränger sig för litet.

²⁵ John Stuart Mill, *Om friheten*, Natur och Kultur, 2000, s. 13.

²⁶ Mill, *Om friheten*, s.13.

²⁷ Aristoteles, s. 23-26.

²⁸ Ibid.

För mig kändes det rätt att handla som jag gjorde, jag kände mig manad att agera. Handlandet fanns redan i mig. Den reella frågan var snarare hur jag skulle göra? Jag införde regler och höll på dem och jag var auktoritär samtidigt som jag försökte stötta elever utifrån deras förutsättningar. Ur skolans perspektiv handlade jag förmodligen inte dygdetiskt. Skolledningen vill ha kontroll över verksamheten, de vill ogärna ha lärare som bryter mot de invanda mönstren. Det kan ha uppfattats som utmanande. Att agera så pass auktoritärt som jag gjorde ligger inte i linje med hur vi brukar göra på skolan, det ligger inte i tiden.

Ett annat centralt begrepp i Aristoteles etik är fronesis som kan beskrivas som handlingsklokhets och omdömesförmåga. Att handla klokt och omdömesgillt i mötet med elever är helt centralt. För att kunna leva ett gott och bra liv både privat och professionellt krävs att vi hanterar de utmaningar som livet ställer oss inför. Den förmågan att hantera utmaningarna i enlighet med det bästa inom en är fronesis, det handlar om förmågan att hålla riktningen.

Christian Nilsson skriver i antologin *Vad är praktisk kunskap* att det är när vi står inför ett dilemma som vi behöver fronesis som mest. Visserligen följer lärare ett vanemässigt beteende men dessa beteenden behöver justeras och det är när vi konfronteras med ett dilemma som fronesis blir tydligt.²⁹ Hur skulle jag göra när jag ser George vandra runt i skolan med en stor fårskinnsjacket som en sömngångare och med händerna utsträckta rakt fram? Han väcker stor uppståndelse. Ska jag gå i klinch med honom eller låta honom vara? I just den situationen, med den oro och förvirring som fanns runt alla valde jag att låta honom vara. I stället lade jag min hand på hans axel och nästan viskade.

- Nu fortsätter vi lektionen.

Mitt auktoritära agerande i klassen hotar George ställning och existens, det måste jag ta hänsyn till och han måste få möjlighet att visa sin besvikelse och uttrycka det han känner, jag valde att tona ner situationen.

Ett förhållande som jag har upptäckt hos George är att han i grunden inte vill vara gängledare och boss, han har på något sätt av ren rädsla hamnat där och han måste ges utrymme att backa från sin position utan att tappa ansiktet inför kamraterna. Jag vet inte hur jag kommit på det, jag bara vet det. Jag ser hans blockering och förvirring och jag vill hjälpa honom. Både George och jag måste hitta former för att hans reträtt sker på ett rimligt sätt. När vi samtalar med varandra förstår jag inte alltid vad han menar, men jag förstår hans känslouttryck, på något sätt förstår vi varandra ändå.

Hur skulle jag agera när det gäller fusk, hot, kränkningar och sabotage i klassen? Skulle jag göra som jag brukar? I relation till den stökiga klassen måste jag hantera det på annat sätt. Det är inte praktiskt görbart att ägna tid åt alla problem utan det gäller att hitta strategier som ger bra utdelning.

De yttre reglerna sätts som en ram för vad som är tillåtet på lektionen men på regellistan finns två punkter som är öppna för diskussion, de sista punkterna handlar om att inte störa andra och respektera sina kamrater. Vad betyder det? Det tar vi upp och diskuterar

²⁹ Christian Nilsson, "Fronesis och den mänskliga tillvaron", ur *Vad är praktisk kunskap?*, red. Jonna Bornemark och Fredrik Svenaeus, Huddinge: Södertörns Studies in Practical Knowledge, 2009. s. 48.

inför varje lektion. Dåliga och bra exempel från veckan innan ventileras. En ytterligare strategi är att bryta de tre gängledarnas image och dragningskraft. När Jonathan med en nyckel rispar sönder en lärobok agerar jag direkt och tydligt inför hela klassen genom att avbryta lektionen berätta vad boken kostar och jag ritar en enkel samhällsekonomisk modell på svarta tavlan som visar varifrån pengarna kommer och hur de kommer till skolan och att jag köpt boken för 430 kronor. Jonathan är mest förvånad över att jag reagerar så kraftigt. Jag uppfattar det som att Jonathan klarar att jag går in i en öppen konfrontation med honom. Jonathans reaktion är ungefär. Varför blir hon så sur för att jag repar lite i boken, va? Jag använder tillfället för att visa att här passerades en gräns. Det är inte tillåtet att förstöra skolans material. Jonathan verkar omedveten om att hans handlingar får konsekvenser för andra. George hade jag aldrig kunnat möta på det sättet, George hade jag behövt möta enskilt, han måste slussas in i en ny roll under värdiga former, enligt fronesis och min omdömesförmåga är det uteslutet att lyfta fram honom som ett dåligt exempel. Jonathan däremot måste bli varse att han är en spelare i ett lag och att det han gör påverkar andra, han är inte medveten om det.

Fronesis står i direkt koppling till karaktärsdygderna på samma sätt som hälsan står i direkt kontakt med alla de principer och förlopp som styr vår kropp. Vi kan inte reglera allt det som styr kroppen och vi kan inte påverka våra karaktärsdygder heller, de ligger som en omedveten grund för vilka vi är. I relation till klassen, till hela den stökiga klassen i början av terminen sade min karaktär ifrån därför införde jag regler och agerade auktoritärt. Men en klok lärare behöver också ta hänsyn till omständigheterna utanför klassrummet, jag måste ta hänsyn till skolans organisation och styrning. I sjätte boken i *Nikomachiska etiken* skriver Aristoteles att det inom den tänkande delen av människan finns två slags förnuft.

Låt oss anta att det även finns två slags förnuft - det ena, varmed vi tänker på ting vilkas orsaker är oföränderliga, och det andra, varmed vi tänker på saker som kan förhålla sig annorlunda.³⁰

Med en ny rektor var det aldrig tydligt vad som gällde men min bedömning var att problemet var så pass allvarligt att skolan måste ta tag i det. Skolan vidtog visserligen åtgärder, men att de skulle göra det utan att involvera pedagogerna hade jag aldrig kunnat föreställa mig. Där gjorde jag en missbedömning. En annan erfarenhet är en insikt om hur konservativt skolan fungerar. Ett problem som inte ligger inom ett område som skolan traditionellt identifierar som en skolfråga är en icke-fråga och en ensam lärare ändrar inte på förhållandena. För en enskild lärare kan det dessutom vara problematiskt att göra en annan bedömning av omständigheterna än kollegorna och ledningen. Att markant skilja sig från mängden och vidta åtgärder som andra inte gör kan straffa sig för du blir misstänkliggjord.

Fronesis har inte bara ett externt mål som riktmärke utan en annan del av fronesis består av praxis, det vill säga att väl utförda handlingar är ett mål i sig. Den externa delen av fronesis i relation till George är att han ska förstå att han duger som han är och han behöver inte se vuxenvärlden som ett hot. När det gäller praxis handlar det om att försöka bygga en relation, att stötta och bekräfta honom. Att säga till George att jag ser att du kan det här, jag

³⁰ Aristoteles, s. 162.

vet att du kan det. Vid genomgång efter en avslutad uppgift kan jag fråga honom om han vill lyfta fram en lösning som han gjort, när han berättar växer han. Jag måste också stå pall och inte gå i svaromål även när han skriker åt mig eller hotar mig. De konflikterna får vi försöka lösa senare under mer ordnade former.

UTBILDNING OCH BILDNING

I min stökiga klass mötte jag alltså två grupperingar, en som accepterade mitt ledarskap och som var villiga att medverka i en utvecklingsprocess, samtidigt mötte jag en annan grupp som motsatte sig det, de saboterade dessutom för andra. Jag försökte styra upp undervisningen med tydliga ramar och ett auktoritärt ledarskap.

I boken *On Liberty* som kom ut 1859 konstaterar John Stuart Mill att frågan som behandlar med vilken legitim makt samhället har rätt att inskränka den enskilda individens frihet, den frågan har diskuterats alltsedan grekerna införde demokrati för tusentals år sedan. Nu menar John Stuart Mill att frågan återigen är aktuell på 1800-talet, den måste återigen debatteras eftersom nya förutsättningar råder.

A question seldom stated, and hardly ever discussed in general terms, but which profoundly influences the practical controversies of the age by its latent presence, and is likely soon to make itself recognized as the vital question of the future.³¹

John Stuart Mill skriver att frågan kommer att bli en avgörande framtidsfråga och att kampen om individens frihet och samhällets auktoritet är den mest iögonfallande genom historien, den har funnits med alltsedan samhällen formats och utvecklats. I forna tider handlade det om den enskilda individens rättigheter och frihet som skydd mot politiska maktavares tyranni.³² För mig handlar det om vad jag som representant för samhället kan göra för att värna och skydda ungdomar mot övergrepp från andra ungdomar.

Som representant för samhället har lärare olika åtaganden. Läroplanen för gymnasieskolan 2011 bygger på sociokulturella teorier kring lärandet, bland annat i Vygotskijs anda. En grundläggande princip är att elevens lärande är beroende av stöd och handledning, stöttande strukturer med fokus på att utveckla elevens metakognitiva tänkande. I läroplanen för gymnasieskolan 2011 står skrivet under rubriken skolans värdegrund att:

Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.³³

³¹ Mill, *On Liberty*, s. 59.

³² Ibid.

³³ *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*, Skolverket, Stockholm, 2011

Detta är något som jag tror alla pedagoger kan skriva under på men läroplanen bygger samtidigt på visioner som inte ger mig någon tydlig vägledning i hur jag bör hantera övergrepp och trakasserier i klassrummet. Mina elever behöver lugn och arbetsro, de ligger efter i förhållande till kunskapskraven på gymnasiet. I princip behöver alla individuell stöttning, men på olika sätt. Frågan är då snarare, hur ska detta gå till?

John Dewey är en välkänd företrädare för den progressiva pedagogiken. Ett genomgående tema i hans författarskap behandlar relationen mellan eleven och omvärlden. I antologin *Individ, skola och samhälle* diskuteras John Deweys grundinställning till pedagogik. Dewey ser på pedagogiken som en dialektisk process, som ett samspel mellan elevens personliga erfarenhet och omgivningen. Inom en utbildning är elevens intresse och aktiviteter utgångspunkten för ett målinriktat arbete. Läraren stimulerar, breddar och fördjupar elevens utveckling. Dewey ställer stora krav på pedagogens ämneskunskaper och pedagogiska förmåga.³⁴ Att utgå från barnets position, att ta avstamp där och driva utvecklingen är naturligt men det kräver samtidigt en organisation, en verksamhet som är anpassad för det. Den typen av organisation har jag ännu inte sett på gymnasiet. Vår skola har bra extraresurser i form av specialpedagoger, men det hjälper inte mig i arbetet i klassrummet. Varje avsteg från att leda en hel grupp till att stötta enskilda elever i en klassrumssituation handlar om att omfördela resurser. I Skollagen (2010:800) 3 kap. 3 § står skrivet:

Alla barn och elever skall ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som till följd av funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att nå längre i sin kunskapsutveckling.³⁵

Ur mitt perspektiv är det inte så enkelt, antingen möter man elever där de befinner vilket betyder att skolan ska ha resurser till det, eller om elever ska ingå i stora grupper så bör de på något sätt vara socialiserade, införstådda och förberedda med vad det innebär i praktiken. Frågan om stöttning till enskilda elever blir svår att förhålla sig till om undervisningsgrupper inte kan verka i samförstånd. Mina elever saboterar i skolan, startar bråk eller går hem om de får utrymme att arbeta individuellt eller i grupp utan direkt överinseende av vuxna. Frågan om frihet och auktoritet som John Stuart Mill diskuterade i *On Liberty* för över 150 år sedan är minst lika aktuell idag och frågan är fortfarande som John Stuart Mill uttryckte det, "the vital question of the future".

Skolororganisationens redskap för att möta kaosklasser är utbildning för lärare i pedagogik. Min erfarenhet är att utbildningarna är undermåliga, de skjuter vid sidan om målet och utvärderas aldrig. Utbildningarna är kontraproduktiva. Från lärares perspektiv leder varje

³⁴ Dewey, *Individ, skola och samhälle*, s. 17.

³⁵ Skollagen. Svensk författningssamling (Stockholm: Svensk författningssamling, Stockholm, 1825–), https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800 [hämtad 2018-02-03].

ny utbildning till ökat misstroende mot skolledning och företrädare från kommunen. I stället för att vara en samtalspartner om förhållandena i skolan känner sig lärare överkörda. När lärare inte längre ges möjlighet att möta elever i enlighet med fronesis, i överensstämmelse med sin etiska grundhållning, det är då lärare väljer de att söka sig bort från skolan.

Strukturella problem, ordningsproblem eller organisatoriska problem kan knappast lösas med lärarutbildningar i pedagogik.

Att byta skola

I Sverige har vi ett fritt skolval. Elever som tyckte att förhållandena var orimliga och som hade resurser till det försökte byta skola men det är förenat med svårigheter att byta under pågående skolår eftersom skolor har olika studieplaner. Jag kan bara minnas att en elev lyckades byta efter en termin. Det första problemet är naturligtvis att hitta en skola som kan ta emot eleven, det är en sak, men annars är problemet med att byta att eleverna i nya skolan med stor sannolikhet inte läser samma ämnen som eleven läst i sin gamla skola även om de väljer samma program. Eleven måste alltså på egen hand läsa in en del kurser. Mina elever klarar inte det. Eftersom nästan alla elever som jag möter uppfattar det som ett misslyckande att gå om, är det enda kvarstående alternativet att gå kvar. Skolan går också långt i sina ansträngningar att inte släppa elever, det är förenat med ekonomiska förluster, skolan går miste om skolpengen. Svagpresterande elever kan i realiteten inte byta och därmed mister de sin chans till utbildning och bildning.

Bildning

Bernt Gustavsson skriver i *Bildningens förvandlingar* att i många berättelser runt om i världen finns ett gemensamt drag, det är en berättelse som börjar i det bekanta, i det näraliggande och sedan utvecklas berättelsen vidare i en rörelse ut i världen för att sedan återvända hem. Det är den hermeneutiska bildningsresan.³⁶ Begreppet bildning kommer från tyskans "bildung" som innefattar både ordet bilda, det vill säga forma eller skapa och ordet bild, som betyder att göra sig en bild av eller en föreställning av något. Båda dessa sidor är sammanlänkade i en pågående process utan slut. I människans skapande finns heller inget slut. I Nationalencyklopedin definieras utbildning och bildning i viss mån som varandras motsatser:

Bildning (tyska *Bildung*) är ett centralt begrepp i debatter om skola och universitet. I nutida språkbruk ställs bildning ofta i motsats till *utbildning*. Medan utbildningens mål är en bestämd och begränsad yrkeskompetens, syftar bildning till en omvandling av hela människan. Utbildningen har enbart sina yttre måttstockar, under det att bildning alltid måste sättas i samband med enskilda individer eller grupper och deras särskilda förutsättningar och önskemål.³⁷

I samma antologi, *Bildningens förvandlingar* diskuterar Moira von Wright utbildning och

³⁶ Bernt Gustavsson, "Bildningstankens aktualitet och historiska framväxt", *Bildningens förvandlingar*, red. Bernt Gustavsson, Göteborg: Daidalos, 2007, s. 14.

³⁷ *Nationalencyklopedin*, bildning. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/bildning> (hämtad 2016-07-26)

bildning. Utbildning beskrivs som ett utbud av kunskap och kompetens, bildning däremot har en annan innebörd, det har till exempel med människans inblickar och kunskaper inom det kulturella området att göra eller med förkroppsligade värden gemensamma för en viss grupp. Hon ger även begreppet en objektiv och en subjektiv dimension. I den subjektiva innebörden har bildningen en hemmaplan, en hemvist medan den objektiva sidan beskrivs som en generell uppbyggd kunskap.³⁸

von Wright skriver att bildningsbegreppet inom pedagogiken ringar in relationen mellan personen och världen och därför är bildningsbegreppet centralt. Bildningstanken har förts fram som ett alternativ till socialiseringstanken som uppfattas som funktionalistisk och förknippas med en yttre styrning där individen guidas in i en på förhand bestämd form. Bildning däremot förs fram som ett försvar av humanismen och människans rätt att bilda sig själv snarare än att underkastas ett visst färdigt innehåll.³⁹

Diskussionen om bildning och utbildning ligger långt från problemen i klassen. Många av mina elever accepterar inte frivilligt att ingå i en socialiseringsprocess. På vår gymnasieskola screenas alla elevers språkkunskaper när de börjar i årskurs ett på gymnasiet. Läraren som genomför screeningen hävdar att ungefär hälften som kommer till vår skola aldrig läst en bok. Som elev är du helt beroende av vilken grupp du hamnar i och det präglar din skolgång. Grundfrågan, i vilken utsträckning eleverna ska ingå i en socialiseringsprocess eller inte är central i utbildningsprocessen. John Stuart Mill skriver i *On Liberty*:

All that makes existence valuable to anyone depends on the enforcement of restraints upon the actions of other people.⁴⁰

I en utbildningssituation är vi alla, hur vi än tänker kring utbildning och bildning, beroende av varandra, vi är beroende av varandras förhållningssätt och handlingar, vi är beroende av gruppen. Om det nu är så att ungdomarna ska ingå i en socialiseringsprocess som förutsättning för utbildning och bildning hur bör en enskild lärare tänka när elever inte själva kan komma överens om förutsättningarna? Ska läraren styra eller ska kollegiet tillsammans sätta ramarna, eller är det någon annan som sätter ramarna? Min skolas sätt att hantera en orolig skolmiljö är att uppmana lärare att under mentorstiden visa upp ordningsregler samt att sätta upp skåp i klassrummen där mobiler kan låsas in. Det dröjde inte länge innan en elev låste skåpen och kastade nyckeln.

För mig har frågan om förutsättningar för en god lärandemiljö en djup etisk dimension. Jag tänker på alla elever som kämpar i en miljö som inte är värdig, jag ställer mig frågan om hur ska vi ha det tillsammans i skolan? Är det en fråga som kan reduceras till den enskilda lärarens förmåga att engagera och entusiasmera? Nej, det handlar om hur vi är mot varandra, hur vi betar oss mot varandra, hur vi talar och bemöter varandra. Till skillnad från Aristoteles som menar att moralen och dygden ligger i oss människor som en omedveten grund i vår karaktär har Hannah Arendt inställningen att moral kan läras ut. Jag ser båda

³⁸ Moira von Wright, "Bildning i gränssnittet mellan självet och världen", *Bildningens förvandlingar*, red. Bernt Gustavsson, Göteborg: Daidalos, 2007, s. 23.

³⁹ von Wright, s.24.

⁴⁰ Mill, *On Liberty*, s. 63-64.

hållningarna som helt rimliga och riktiga och jag ser dessutom att i skolor där man inte arbetar för ett öppet, tillåtande, medmänskligt klimat finns heller ingen god grund för kunskap. Hannah Arendt som har uppfattningen att vanor och beteenden kan vidareförmedlas och läras ut skriver i *Life of the Mind*.

- only habits and customs can be taught, and we know only too well the alarming speed with which they are unlearned and forgotten when new circumstances demand a change in manners and patterns of behavior. (The fact that we usually treat matters of good and evil in courses in "morals" or "ethics" may indicate how little we know about them, for morals comes from *mores* and ethics from *ethos*, the Latin and the Greek for customs and habit, the Latin word being associated with rules of behavior, whereas the Greek is derived from habitat, like our "habits.")⁴¹

Etik och moral kan läras ut, det handlar om hur vi beter oss mot varandra i vardagen. Till att börja med borde vi vuxna samtala med varandra om hur vi kan ge ungdomar goda förutsättningar för utbildning och bildning.

Förutsättningar för utbildning och bildning

Fanns det förutsättningar för utbildning och bildning i klassen? Nej, det fanns det aldrig men min övertygelse är att det hade gått att vända utvecklingen men i så fall måste skolledning, lärare och föräldrar samarbeta kring eleverna och klassen. Förutsättningarna saknades, dessutom tar det stora resurser i anspråk. Lärare har ont om tid, vi har knappt tid att samtala med varandra, vi springer i korridorerna och hinner sällan annat än att kasta i oss lunch. När och i vilket sammanhang ska vi hantera problemet? Resultatet var givet, det visste mina kollegor om.

En erfarenhet som jag drog är att det inte är accepterat att arbeta så auktoritärt som jag gjorde, jag mötte aldrig ett uttalat motstånd men det fanns där. Det ligger inte i tiden eller i samhällsklimatet. I stället lämnar vi ungdomarna i sticket? Väl avskärmade från de vuxnas värld bildar de sina egna lagar och regler. Om ungdomar inte känner samhällets spelregler hur kan de då bli delaktiga i samhället? Och när de inte följer våra spelregler kallar vi på polis. Ligger det inte i den mänskliga naturen att bli upptagen i en gemenskap, i första hand som barn i familjens hägn och i andra hand som ungdomar i utbildningssystemet eller andra sammanhang under vuxnas överinseende?

Vad innebär det att agera med auktoritet? Det betyder att sätta tydliga ramar och hålla sig till dem för ungdomarnas skull. Det innebär att tala om och tydliggöra varför beteenden är tillåtna, eller varför de inte är tillåtna. Att agera med auktoritet kan innebära att koppla sanktioner till destruktiva beteenden, det innebär att lyssna in elever och visa och förklara att det är för att vi bryr oss om er, det är därför vi gör så här. För att kunna agera med auktoritet med framgång i stora grupper krävs det att vuxna kan dela på ansvaret. Det innebär också att inte låsa fast sig vid den ena eller andra regeln eller förhållningssättet utan det innefattar en öppenhet för just den här situationen och den här elevgruppen, vilket inte behöver betyda att

⁴¹ Hannah Arendt, *The Life of the Mind*, A Harvest book, Harcourt, San Diego, New York, 1978. s. 5.

det övergripande syftet förändras.

I vilken utsträckning är det rimligt att använda sig av auktoritet för att elever ska kunna nå sin frihet? Auktoritet i den betydelse som Hannah Arendt ger uttryck för, som en livserfarenhet som lämnas över av en generation till nästa och där det underförstått finns ett kontrakt mellan givare och mottagare, i det perspektivet är auktoritet naturligt. Det är på det kontraktet som utbildning traditionellt vilar. Men när kontraktet saknas, när ungdomarna inte känner till det eller inte känner sig delaktiga i överenskommelsen, eller när vuxna inte känner att de har något att förmedla till ungdomar, det är då vi pedagoger ställs inför svåra utmaningar. Ett sätt att runda problemet är att skapa personliga relationer till samtliga elever. Men med den organisation, de kunskapskrav och den takt som finns på gymnasienivå så ges inte det utrymme. Studier på gymnasiet är uppbyggt på att elever i viss mån kan anpassa sig till varandra och ta eget ansvar. I stället för att lägga korten på bordet och diskutera problemen styrs pedagoger allt hårdare av regler och riktlinjer. Resultatet av den hårdare styrningen har blivit en ond cirkel. Eftersom många elever saknar förtroende för skolan och presterar allt sämre så tappar företrädare för samhället förtroende för lärare som ses som orsaken till elevernas dåliga resultat. Samtidigt bakbinds lärare från att agera i enlighet med fronesis och hur ska elever kunna känna förtroende för lärare när samhället inte gör det?

När vi pedagoger sökte en dialog om den nya klassen tabubelades frågan, i stället sattes lärare i skobänken samtidigt som vi erbjöds individuell psykologhjälp. Lärare är inte en samtalspartner för skolledning och administratörer och strukturella problem cementeras.

Begreppet auktoritär har en annan innebörd än ordet auktoritet. Min inställning är att ett auktoritärt ledarskap i betydelsen enväldshärskare är främmande i dagens skola. Men bakgrunden till att jag skriver essän om auktoritet och frihet är att jag gick emot min egen övertygelse, jag använde mig själv ibland av ett auktoritärt ledarskap i klassrummet trots att jag är motståndare till det. Samtidigt kände jag mig manad att gå emot min egen övertygelse. Min hållning som vuxit fram i och med händelserna på skolan är att det finns situationer när det är försvarbart att använda sig av ett auktoritärt ledarskap och det är när ungdomars hälsa och välbefinnande står på spel, i vissa fall kan det till och med vara moraliskt bjudande. Ett exempel på det kan vara när lärare måste gå emellan för att stävja slagsmål och sabotage.

Och den ljusnande framtid är vår?

Det var på höstterminen i årskurs ett som jag för första gången träffade klassen och nu ska de snart ta studenten. Idag är det mösspåtagning och vi som är med i skolkören kommer sjunga vårsånger, vintern rasat och vårvindar friska. När jag nu sitter i mitt arbetsrum och njuter av det skira gröna i naturen utanför fönstret hör jag ett vrål i korridoren, det är inget glädjevrål utan ett rått vrål, jag förstår att de är påverkade av alkohol. Två av mina kollegor som arbetat med klassen under våren är sjukskrivna i diagnoser med en stressrelaterad grundorsak. Att möta mina ungdomar för ett par år sedan påverkade mig djupt, jag har haft svårt att beskriva känslan, på något vis kändes som ett slöseri med unga människors möjligheter till ett gott liv. Lika svår var insikten att skolan aldrig hade för avsikt att involvera pedagoger i processen att hantera klassen.

Syftet med essän har varit att fördjupa förståelsen för grundläggande frågor om frihet och auktoritet och att diskutera förutsättningar för utbildning och bildning på en

gymnasieskola. På ytan handlar essän om utåtagerande unga män som med sin frihet förstör för sig själva och andra. Vi vill gärna se ondska som något tydligt och greppbart som till exempel läraren i Ingmar Bergmans film Hets. Läraren som i filmen gestaltades av Stig Järrel var pennalist. Men ondska för mig kan lika gärna vara en skola som inte ger ungdomar ramar in i vuxenvärlden. Att ge tonåringar en frihet som de inte hanterar är också ondska, den är osynlig och drabbar svaga elever skoningslöst. Lärare på gymnasiet utvecklar ett yrkeskunnande som innebär att se, möta och hantera ungdomar. Detta yrkeskunnande innefattar bland annat auktoritet som redskap för elevers personliga och kunskapsmässiga utveckling. Samtidigt ser jag en skola och ett samhälle som inte ger pedagoger förtroende att vara just pedagoger. Lärare är bakbundna av administrativa uppgifter, pedagogiska modenycker och politiska infall. En insikt som fallit på plats i och med essäskrivandet är att etik föregår utbildning och bildning. I konkreta skarpa situationer är det så men även allmänt.

När etiken inte tillåts ta rättmätig plats faller utbildningssyftet och det är när etiken inte tillåts ta den plats den måste ha för att vi är människor som i vardagen måste leva och verka tillsammans som lärare får kalla fötter och överväger att lämna professionen. Det finns inga styrdokument som kan få George, Serge, eller Jonathan att sluta trakassera flickorna, det är bara ett hårt och envetet arbete från engagerade lärare och andra vuxna som kan ge resultat.

Begreppen auktoritet och auktoritär har olika betydelser och blandas ofta ihop. Auktoritet kan beskrivas som en relation som bygger på att läraren har inflytande och påverkan och där inflytandet ses som legitimt eftersom det är baserat på en ömsesidig underförstådd överenskommelse. Begreppet auktoritär däremot är grundad på enväldsmakt, det bygger på en enkelsidig kommunikation. Jag är i grunden motståndare till ett auktoritärt ledarskap och till en auktoritär skola med brukandet auktoritära metoder.

I klassen hade många elever förtroende för skolan och för lärarna, men i samma klass fanns en grupp som saknade tillit till vuxenvärlden. Min uppfattning är att båda dessa grupper måste bemötas professionellt utifrån sina förutsättningar. Alla elever ska ges redskap att nå sina mål och sin potentiella frihet. För att kunna erbjuda detta måste vi inom skolan vara flexibla och omvärdera våra arbetssätt och sätta in resurser när så krävs. Att inte kunna tala öppet om problemen gör att varken pedagoger eller skolledning tillåts dra lärdomar av erfarenheten. Det leder till tysta och rädda organisationer.

Att använda sig av auktoritet är naturligt för att elever ska nå sina kunskapsmål och sin framtida frihet. Undervisningen och bildningssyftet påverkas i positiv riktning. Elevernas negativa frihet påverkas men för att kunna vara delaktiva i ett samhälle i framtiden krävs anpassningar från deras sida. Anpassningen bör ske gradvis genom hela skolsystemet. När de väl kommer till gymnasiet bör de vara införstådda med den ordning som finns på gymnasiet ofta med större grupper och eget ansvarstagande. Där sviker vi ungdomarna, de förstår inte vad som förväntas av dem och i och därmed mister de sin möjlighet till utbildning och bildning. Eleverna vill ha frihet men jag misstänker att för stor frihet i tonåren också kan bli tråkigt. Vilken frihet vill en enskild skola ge elever som vill byta? Den är nästan obefintlig.

Jag tänker ibland på flickan som inte kunde hejda sitt skratt när jag försökte styra upp klassen, hon kunde inte sluta och det var ett härligt skratt. Framför sig ser hon en lärare som försöker begränsa hennes frihet genom att få henne att samla sig och arbeta med en uppgift och den begåvade flickan hade verkligen ingen lust att göra den. Varför ska jag göra den,

tänker hon? Och vem är du som tror att jag ska göra den? Och som hon skrattar. Flickan tillhör en grupp som enkelt hade klarat av gymnasiet om hon hamnat i en annan klass eller i ett annat sammanhang. Hon är inte van att underordna sig eller att medverka i en lärandeprocess. När hon började på gymnasiet för nära tre år sedan var hon 16 år och fri. När hon nu lämnar skolan efter ett par år gör hon det utan godkända betyg i nästan alla ämnen. Så här långt ser jag en skola som duckar för frågan om auktoritet och frihet och jag ser framför mig att samhället kommer att polariseras. Eleverna kommer att delas upp i två lag, en grupp kommer med stöd av sina föräldrar och sitt sociala grundkapital ta sig till sammanhang där det ges goda förutsättningar för utbildning och bildning. En annan växande grupp kommer aldrig få den möjligheten.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Arendt, Hannah, *Mellan det förflutna och framtiden*, Göteborg: Daidalos, 2004.
- Arendt, Hannah, *The Life of the Mind*, San Diego, New York: A Harvest book Harcourt, 1978.
- Aristoteles, *Den nikomachiska etiken*, översättning Mårten Ringbom, Göteborg: Daidalos, 2012.
- Bornemark, Jonna och Svenaeus, Fredrik, red. *Vad är praktisk kunskap?* Huddinge: Södertörns Studies in Practical Knowledge, 2009.
- Dewey, John, *Individ skola och samhälle*, red. Sven Hartman, Ulf P. Lundgren, Ros Mari Hartman. Stockholm: Natur och Kultur, 2015.
- Gustavsson, Bernt, "Bildningstankens aktualitet och historiska framväxt", *Bildningens förvandlingar*, red. Bernt Gustavsson, Göteborg: Daidalos, 2007.
- Hammarén, Maria, *Skriva - en metod för reflektion*, Stockholm: Santérus förlag, 2005.
- Landahl, Joakim, *Auktoritet och ansvar: lärares fostrans- och omsorgsarbete i historisk belysning*, Arbetsliv i omvandling 2006:12, Stockholm: Arbetslivsinstitutet, 2006.
- Nilsson, Christian, "Fronesis och den mänskliga tillvaron", *Vad är praktisk kunskap?*, red. Jonna Bornemark och Fredrik Svenaeus, Huddinge: Södertörns Studies in Practical Knowledge, 2009.
- Mill, John Stuart, *On Liberty*, London: Penguin Books, 1974.
- Mill, John Stuart, *Om friheten*, Natur och kultur, 2000.
- Ruin, Hans "Frihetens hemlighet och bildningens uppgift", *Bildningens förvandlingar*, red. Bernt Gustavsson. Göteborg: Daidalos, 2007. s.48.
- Svenaeus Fredrik, "Vad är praktisk kunskap", *Vad är praktisk kunskap?*, red. Jonna Bornemark och Fredrik Svenaeus, Huddinge: Södertörns Studies in Practical Knowledge, 2009.
- von Wright, Moira, "Bildning i gränssnittet mellan självet och världen", *Bildningens förvandlingar*, red. Bernt Gustavsson, Göteborg: Daidalos, 2007.

Styrdokument

Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011, Skolverket, Stockholm, 2011.

Otryckt material

Nationalencyklopedin, auktoritet,
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/auktorit>, tillgänglig 2017-01-08

Nationalencyklopedin, auktoritär,
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/auktoritär>, tillgänglig 2016-07-23

Nationalencyklopedin, bildning,
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/bildning>, tillgänglig 2016-07-26

Svensk författningssamling (Stockholm: Svensk författningssamling, Stockholm, 1825–),

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800 [hämtad 2018-02-03].